

Kovotepectví

K. nebo-li *toreutika* (z řec. *toreutike*) je *umělecké řemeslo, jehož produktem jsou tepané výrobky z různých druhů kovů*. Patří ke skupině řemesel zvaných černá, tj. ta, jež se zabývají zpracováním kovů. Patří sem kovářství, umělecké zámečnictví, pasířství, platněřství atd. **K-m** se původně zabývali kováři (konkrétně mědikovci), protože měď je vhodná pro úpravu plátu i za studena.

K. bylo zvláště rozšířeno ve východní Asii, kde se vytepávaly i vysoké reliéfy. Tato umělecká technika se užívala již ve 3. tisíciletí př.n.l.; je známá z asyrského a babylonského umění i z umění egyptského, z řeckých *chryselefantin* (sochy zdobené slonovinou a tepaným zlatem) i z arabské oblasti. Také v byzantském a římském antickém umění mělo **k.** bohatou tradici, dále ve středověku (křtitelnice) a renesanci, ale i později. Mědikovci pracovali již ve staré Asýrii, v Řecku a v Římě.

K. zažilo svoji největší slávu ve středověku, kdy se tímto způsobem zhotovovaly nejrůznější nádoby, vázy, ve Španělsku např. i ohřívací pánve. V asijských oblastech se takovéto předměty stále běžně užívají. Od *mědikovců* se vyčlenili *kotláři mědi*, vyrábějící hrubší výrobky (pánve, kotlíky apod.), zatímco měditepci vyráběli předměty propracovanější a náročnější, z tenčího měděného plátu. Vytvářeli okrasné nádoby, zbraně, přílby, reliéfy, figury, kostelní inventář (kalichy, monstrance) a svícny, náčiní a nádobí pro domácnost, kterým se zabývali později, převážně v renesanci. Nejprve pracovali na zakázku, posléze, jak se poptávka rozšiřovala, vyráběli zboží předem na sklad a zásoby prodávali ve svých krámcích nebo na trzích.

Na Novém Městě Pražském existoval ve středověku cech flašněřů, kteří vytepávali z měděného, později mosazného plechu nádoby na potraviny, ze kterého se v 15. století vyčlenili klempíři (klomfíři) a vytvořili samostatný cech. Řadili se ke kovářům a kovotepcům, protože neexistoval válcovaný plech a musel se do potřebné síly vykovat nebo vytepat.

Ještě v 18. století se měděné nádobí hojně užívalo ve většině domácností. Bylo drahé, ale velmi trvanlivé. Kromě užitných vlastností se cenil i jeho vzhled. Měděné nádobí svědčilo o zámožnosti a výši společenského postavení rodiny. Vzácnější kusy (např. vánoční a pečicí formy) se často věšely na stěny kuchyně.

V 19. století začaly měděné nádoby nahrazovat výrobky z jiných levnějších materiálů (např. smaltované nádobí) a řemeslo začalo upadat. Během první světové války se měď se stala strategickou surovinou a zmizela z trhu a tím úpadek **k.** ještě prohloubila.

Motiv je reliéfně vytvářen mechanicky tepáním zevnitř či ze zadní strany pomocí vhodně tvarovaných kladiv a tvarovaných punců (nejčastěji na olovené podložce). Práce může být dokončována rytím, tepáním z líce, intagliem, cizelováním i leštěním. Reliéfy se vytváří do plátů kovu nejčastěji tloušťky 0,3–2,0 mm a provádí se za studena. Tlustší plechy se musí zpracovávat za tepla, a zpravidla se takto mohou vytepávat jen reliéfy hrubých tvarů (při chlazení se materiál smršťuje a výsledek by se lišil od požadovaného výrobku). Používá se měď, mosaz, hliník, stříbro či jiný měkký kov. Základními nástroji je velké množství tepacích kladiv s vypouklými čely. Kladiva jsou především ocelová, někdy i dřevěná. Dále se používají tzv. hnáče (kulaté či ploché se zakulaceným ostřím) ke „hnání“ žil, lupenů a jiných částí reliéfu.

Vyklepávání kovového plátu začíná v jisté vzdálenosti od okraje směrem do středu. Větší vyhloubení se dosahuje obráceným postupem (od středu ke kraji) a vybírá se silnější plech (aby se netrhal). Tepání je kombinací vytahování a prohlubování, přechování a zkracování materiálu na daných místech. Kovotepec musí mít technickou představivost, zručnost, přesnost a znalost složení a vlastností materiálu. Příliš silné úder plech trhají, velké množství příliš slabých úderů naopak plech zatvrzuje, následkem čehož se také trhá. Pro rovnoměrné tvarování je zapotřebí tepat z přední i zadní strany výrobku.

Při výrobě reliéfů je dále zapotřebí vhodná podložka – buď měkká (ze surového kaučuku, asfaltového bloku či pytle plněného pískem) nebo tvrdá (ocelová). Měkká podložka slouží pro počáteční fáze tepání, aby se materiál příliš nevytvrzoval; na tvrdé podložce se následně dolaďuje finální podoba vyhlazováním. Předmět lze dále hladit (broušením) nebo leštit (drobnými údery) speciálními vyhlazovacími a lešticími kladivky.

Výrobek lze dokončit úpravou barvy, v minulosti k tomu účelu sloužila např. sušená volská krev, která se umístila do tyglíku a do něj se zavěsil daný předmět potřený roztokem kyseliny dusičné. Tyglík se zahřál na ohni, načež páry předmět zbarvily. Postup se mohl několikrát opakovat, čímž se docílila sytější barva a větší trvanlivost. Dnes se chemikáliemi docilují barevné odstíny s nádechy černé, hnědé, zelené až po žlutou.

Vytváření reliéfu začíná vytlačáním obrysů návrhu díla na povrch plátu. Používají se k tomu tzv. stopaře. Poté se plát umístí lícem na podklad a kladivem se vyklepávají části, které mají být vyvýšeny. Nato se plát otočí a z lící strany se provedou korekce. Postup se několikrát opakuje dle potřeby, poslední je však vždy fáze tepání z přední strany plátu. Následuje úprava povrchu (patinace, rytí apod.).

Dnes masovou výrobu kovotepeckých výrobků nahradilo strojové vytlačení reliéfů do tenkého plátu měkkého kovu a k. se stalo jako umělecké řemeslo okrajovou, svým způsobem luxusní záležitostí.

Související pojmy: → [kovářství](#), → [pasířství](#), → [klempířství](#), → [patina](#), → [rytectví](#), → [tyglík](#), → [asfalt](#), → [cech](#), → [intaglio](#), → [reliéf](#), → [trh](#), → [forma](#), → [zboží](#), → [kalich](#), → [monstrance](#), → [renesance](#), → [středověk](#), → [motiv](#), → [kostel](#), → [inventář](#), → [přilba](#), → [zbraň](#), → [křtitelnice](#), → [řemeslo](#) → [řemeslo umělecké](#), → [zlato](#), → [slonovina](#), → [luxus](#).

L:

KUBIČKA, Roman a Jiří ZELINGER. *Výkladový slovník: malířství, grafika, restaurátorství*. 1. vyd. Praha: Grada, 2004, s. 130.

SCHNEIDER, Pavel. *Simulátor kovotlačitelských reliéfů*. Magisterská diplomová práce [on-line]. [cit. 2016-1-16]. Brno, 2007, s. 1–6. Přístup z: [\[1\]](#)

Kovotepectví Flek Václav [on-line]. Flek Václav: Strakonice [cit. 2016-1-16]. Přístup z: [\[2\]](#)

Anna Goldmanová 17.1.2016

Převzato z: <http://www.artslexikon.cz/index.php?title=Kovotepectv%C3%AD>